

Yazar(lar) / Author(s)

Doç. Dr. Emrah Atar

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi. Rize-Türkiye.

e-posta emrah.atar@erdogan.edu.tr.

(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

Makale Bilgileri/Article Information

Tür-Type: Kitap İncelemesi-Book Review

Geliş tarihi-Date of submission: 07. 01. 2023

Kabul tarihi-Date of acceptance: 11. 01. 2024

Yayın tarihi-Date of publication: 31. 05. 2024

Kitap Bilgileri-Book Information

Water, Energy and Environment in Eurasia

Oktay F. Tanrısever & Halil Burak Sakal (Eds),

Cappadocia University Press, 2022, 258

ISBN: 978-605-4448-22-7

Su, enerji ve çevre, birbirinden ayıramayan bir bütün olarak değerlendirilebilir. İnsanlık tarihinde, su, enerji ve temiz bir çevre her zaman temel ihtiyaçlar arasında yer almıştır. Bu üç unsur bir birbirleri ile süreklilik arz eden bir ilişki içerisindeyler. Bu ilişkinin boyutunu açıklamak için verilebilecek birkaç örnek şöyle özetlenebilir: Günümüzde enerji üretiminin sağlanmasında genellikle su kaynaklarına duyulan ihtiyaç, akademik bağlamda ele alındığında, enerji talebi ile su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı arasındaki kritik ilişkiyi vurgular. Su kirliliği, su kaynaklarının ve ekosistemlerin bozulmasına neden olarak çevre sağlığını olumsuz etkileyebilir olması, çevre bilimleri açısından incelenen bir konu olup, su kaynaklarının korunması ve kirlilik önleme stratejilerinin ele alınmasını gerektirir. İklim değişikliğinin, su döngüsünü etkileyerek su kaynaklarının miktarını ve dağılımını değiştirebilir olması, iklim bilimi ve hidroloji alanlarında önemli bir araştırma konusu olarak değerlendirilmektedir. Fosil yakıtların kullanımı, enerji üretiminden kaynaklanan hava ve su kirliliği gibi çevresel sorunlara yol açabilir olması, enerji politikalarının çevresel etkilerini değerlendiren bir analiz bağlamında ele alınabilir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının, çevre dostu bir enerji üretimi sağlama potansiyeline sahip olması, enerji sektörünün sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma çabalarını destekleyen bir konu olarak incelenebilir.

Ancak, küresel ısınmanın artması ve diğer faktörler nedeniyle su sıkıntısı ortaya çıkmış, enerji kaynakları azalmış ve çevre bozulmuştur. Bu olumsuz etkilerin tüm dünyayı etkilemesi ve özellikle Avrasya bölgesi gibi dünya nüfusunun büyük bir bölümünü barındıran yerlerde kaçınılmazdır. Yazarlar, bu çalışmada Avrasya bölgesini 'artan su, enerji ve çevre sorunları' ile tanımlamaktadırlar (s.7). Bu çalışma, Avrasya bölgesindeki su, enerji ve çevre ilişkisini çeşitli teknik, sosyo-ekonomik ve diplomatik açılardan inceleyerek önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu eserde yer alan çalışmalar, içinde bulunduğumuz yüzyılın en önemli konu başlıklarından birini ele alarak, konuyla ilgili uzmanları bir araya getiriyor.

Bu doğrultuda editoryal bir çalışma ortaya koyan yazarlar, çalışmalarını bazı önemli sorular ışığında kurgulamışlardır. Bu sorular şunlardır: 'Avrasya'da su, enerji ve çevre bağlantısıyla ilgili temel kavramsal sorunlar nelerdir? Avrasya bölgesindeki ülkelerin bağlantı sorunlarına cevap verme konusunda karşılaştıkları temel zorluklar ve dezavantajlar nelerdir? Nexus ile sürdürülebilirlik sorunlarını azaltmak için bölgesel iş birliği nasıl geliştirilebilir? Bölgesel ve küresel çevre için mevcut zorlukların gelecekteki etkileri nelerdir?' (s. 10). Bu çalışma, konuyla ilgili uzman ve değerli yazarlar tarafından ele alınmış olup, bu sorulara yanıt ararken kullanılan kavramsal çerçeveler ve analiz düzeyleri açısından sistematik bir yapıda üç bölüme ayrılmıştır.

Yazarlar, birinci bölümde, okuyucuların konuya hâkim olabilmeleri amacıyla kavramsal çerçeveyi incelemiştir. Bu bölümde, su, enerji ve çevre arasında bağımsızlığın olmadığı ve bu unsurların birbirini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilediği vurgulanmaktadır. Özellikle kamu siyasetçilerinin veya politika yapımcılarının kamu politikası oluşturma sürecini inceleyip oluştururken dikkat etmeleri gereken önemli bir nokta şu şekilde ifade edilmiştir: 'Artan küresel sera gazı emisyonları, küresel ısınmanın olumsuz etkilerini kötüleştirirken, birbirleriyle ilişkili su, enerji ve çevre sistemlerine acilen odaklanılması gerekmektedir (s. 23).

Ardından, söz konusu konuların ulusal düzeyde analizi kitabın ikinci bölümünde ele alınmıştır. Bu bölümde yazarlar tarafından üç farklı ülke incelenmiştir. Bu bölümün yazarları ilk olarak Türkmenistan'daki bazı pilot uygulamalar hakkında analizler sunarak ülkenin genel potansiyeline değinmişlerdir. Bu uygulamaların su, enerji ve gıda güvenliği açısından önemi şu şekilde ifade edilmiştir; 'Pilot proje, yerel ve ulusal düzeylerde eşit derecede önemli olacak

girdiler sağladı' (s.69). Ardından Türkiye ve Ermenistan'da su ve enerji güvenliği konuları ele alınarak bu iki ülkenin mevcut dinamikleri üzerine durulmuştur. Ülkelerin su ve enerji potansiyelleri periyodik zaman dilimleri dikkate alınarak sistematik olarak aktarılmaktadır. Türkiye'de su kaynaklarının giderek azaldığı ve bu yönde önemli önlemler alınması gerektiği vurgulanmaktadır (s. 100). Aynı şekilde Ermenistan için su ve enerji güvenliğinin önemi vurgulanmış ve ülkenin bekasının büyük ölçüde su güvenliğine bağlı olduğu vurgulanmıştır (s. 119).

Son bölümde ise su, enerji ve çevre ile ilgili bölgesel çalışmalar analiz edilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Rog Barajı'ndaki su ve elektrik olgusu incelenmiş, ardından Meriç Nehri örneği ile birlikte sınır ötesi su yönetimi üzerinde durulmuştur. Bu bölümün son iki bölümünde ise Orta Asya'da su güvenliği ve iklim değişikliği ile su kalitesi mevzuatının uyumlaştırılmasına yönelik çalışmalar geniş bir çerçevede değerlendirilmiştir. Özellikle su kıtlığına odaklanan su çatışmaları üzerine mevcut literatür eleştirilmiş ve insani ve siyasi faktörlerin de değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (s. 125-126). Artan küresel ısınmanın etkileri ile beraber bu minvalde ortaya çıkan sorunların paralellik gösterdiği de vurgulanmıştır.

Ayrıca Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan'da su kullanımı ve yönetimine ilişkin uluslararası anlaşmalar üzerinde durulmuştur. Türkiye ile AB arasında bilgi eksikliği olduğu ve bunun çözümü için aşağıdaki hususların dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır: 'mümkün ise Türkiye sınır aşan sularının mevcut kullanım ve yönetimine ilişkin çok taraflı anlaşmalar ve kuruluşlara dahil olmalı ve kapsamlı bir değerlendirme sonucuyla hareket etmelidir; Altyapı geliştirme ve diğer yoğunlaştırılmış su kullanımı biçimleriyle ilgili mevcut ve/veya potansiyel ihtilafların belirlenmesi gerekmektedir; Türkiye'nin sınır aşan sularına yönelik işbirliğine dayalı bir yaklaşımı daha da geliştirmesinde desteklenmesine yönelik AB stratejisinin kilit unsurlarının belirlenmesi önemlidir; Sınır aşan suların entegrasyonu için tekliflerin belirlenmesinde özellikle Alman-Türk Çevre İşbirliğine odaklanılmalı ve su sorunlarına yarıca dikkat edilmelidir' (s. 170-171).

Genel olarak incelendiğinde editör ve yazarların literatüre önemli bir eser kazandırdığı görülmektedir. Su, enerji ve çevreyi bir bütün olarak incelemek ve bu doğrultuda analizler yapma amacı akademik değer katmıştır. Ayrıca sorunların net bir şekilde ortaya konulması, çözüm önerilerinin sunulması ve özellikle farkındalık yaratabilecek çalışmaların eklenmesi bu çalışmanın değerini artırmaktadır.

Ancak yine de bazı eksiklikler mevcuttur. En önemli eksiklik olarak ise, çalışma boyunca su ve enerji konuları vurgulanırken çevre ile ilgili analizlerin ve tartışmaların yetersiz olduğudur. Hatta bazı noktalarda enerji konusunun bile geri planda tutulduğu da düşünülebilir. İkinci olarak ise, çalışılan ülke sayısının yeterliliği olabilir. Böylesine kapsamlı bir çalışmada vaka analizi noktasında çeşitliliğin artması beklenebilir. Üçüncü husus ise, bahsi geçen ülke gruplarının özellikle Türkiye ile ilgili olarak tekrarlanmasıdır. İkinci bölümde başka bir ülke seçilseydi, üçüncü bölümde Türkiye daha değerli bir rol oynayabilirdi. Bu eksikliklere rağmen kitap Avrasya bölgesinde su, enerji ve çevre konularında çalışan akademisyenler başta olmak üzere herkes için önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazarların konuyu ele alış biçimlerinin genişliği ve verilen ayrıntılar, okuyucuların temel sorun haline gelen bu konularda ortaya koyulan huzursuzluğa katkıda bulunarak farklı açılardan bakılmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca yazarların özellikle bölge için yapıcı bir referans sunmaya çalışmaları da politika yapıcılar hususunda siyasi süreci ilerletmeye yardımcı olabilecek bir kaynak ortaya koymaktadır. Çalışmanın sunulduğu yöntem, kullanılan dil ve bulguların ayrıntılı bir şekilde sunulması en

önemli avantajlardan biri olarak görülebilir. Çalışmada araştırmaya yönelik bir yöntemin kullanılmış olması ve elde edilen bulgular sonucunda politika önerilerinin verilmesi de dikkat çekmektedir.

Son olarak kitapta da belirtildiği üzere (s. 254) su, enerji ve çevre arasındaki karmaşık ilişkiler bilim adamları tarafından iyi analiz edilmelidir. Küresel ısınmaya dayalı iklim değişikliği konusunda uluslararası iş birliklerinin daha sağlam temeller üzerine kurulması beklenmelidir çünkü bu noktada literatürde büyük eksiklikler bulunmaktadır. Bu eksikliklerin belirlenerek daha fazla ele alınması özellikle insanların bu konuda bilinçlendirilmesine yardımcı olabileceği gibi sorunun çözümü veya etkilerinin azaltılmasına da yardımcı olacaktır. Bu nedenle, su enerji ve çevre arasındaki dengeli bir ilişki, sürdürülebilirlik ve çevresel koruma açısından kritik öneme sahiptir. Çünkü, su, enerji ve çevre politikalarının entegre bir şekilde ele alınması, bu kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak için önemlidir.

Kaynakça

(2022). Water, Energy and Environment in Eurasia, (Ed. Oktay F. Tanrısever & Halil Burak Sakal), Nevşehir: Cappadocia University Press.